

Työperäinen hyväksikäyttö ja ihmiskauppa luonnonmarjanpoiminnassa

Luonnonmarjanpoiminnan vastuullisuus | 28.3.2024

Saara Haapasaari

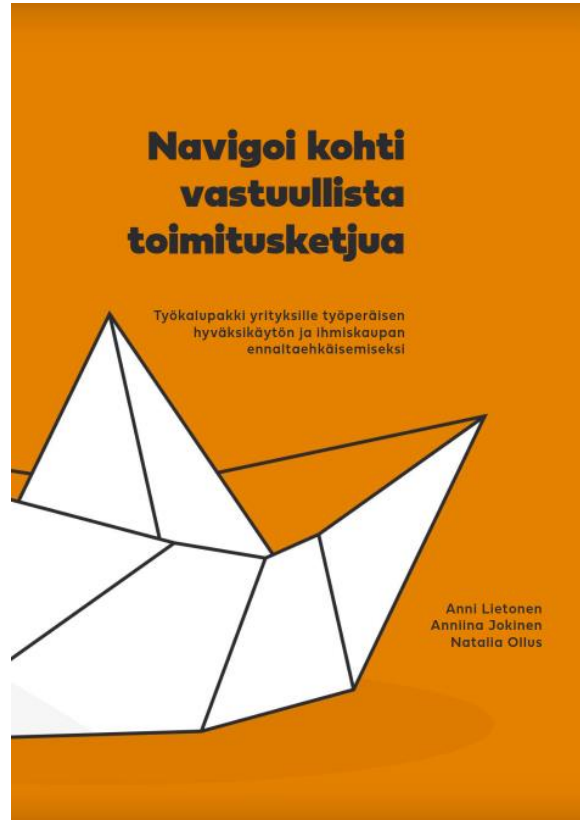
HEUNI

HEUNI eli YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti

- Toimimme YK:n yhteydessä ja oikeusministeriön hallinnonalalla itsenäisenä tutkimusinstituuttina.
- Teemme soveltavaa tutkimusta, joka pyrkii aikaansaamaan yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja vahvistamaan haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden asemaa.
- Tutkinut ihmiskauppaa ja työperäistä hyväksikäyttöä vuodesta 2008 alkaen.
- Paljon yhteistyötä yritysten, julkisten hankkijoiden, työmarkkinaosapuolten, viranomaisten & kansalaisjärjestöjen kanssa...

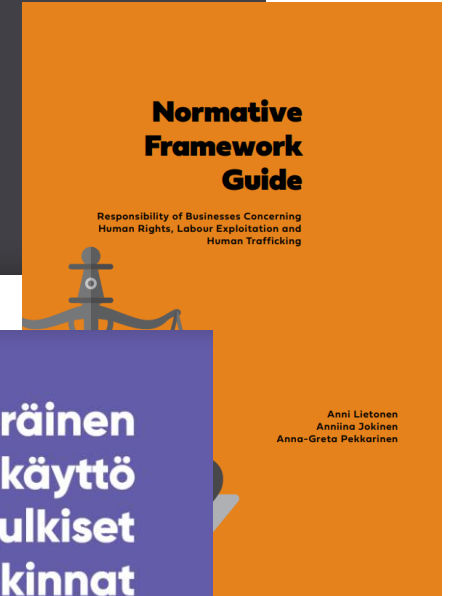
Oppaamme yrityksille

[Linkki](#)

[Linkki](#)

[Linkki](#)

Työperäinen hyväksikäyttö Suomessa

Viranomaiset epäilevät marjayritystä ihmiskaupasta – Toimitusjohtaja vangittu **HS 3.10.2022**

Talous | Syrjintä

Riisto levisi metsiin **HS 10.3.2024**

Ulkomaista työvoimaa hyväksikäytetään nykyään myös metsänhoidossa. Törkeimmissä tapauksissa palkat ovat mitättömiä, lisää ei makseta ja tekijöitä painostetaan hiljaisuuteen.

Asiantuntija pitää ongelmaa laajana – HS: Useissa nepalilaisissa ravintoloissa poljetaan räikeästi työntekijöiden oikeuksia **YLE 30.3.2019**

Hyvinvointialan ketju epäiltynä ihmiskaupasta:
Työntekijälle maksettiin vuodessa 3 500 euroa
ympäripyöreistä päivistä – päättäjät vangittu
MTV 2.2.2023

HEUNI

Siivoton ala **HS 5.7.2020**

HS 23.4.2023

Pohjanmaan poliisi Närpiön
kiskontavyyhdistä: "Rikollinen toiminta on
jatkunut pitkään, puhutaan kymmenistä
vuosista" **YLE 17.2.2022**

YLE 30.3.2020

Ei makseta ilta-, ylityö ja viikonloppulisiä

Työolosuhteisiin liittyvä painostus **Palkkojen pidättäminen**

**Ylipitkät
työpäivät**

Alipalkkaus

Seksuaalinen
väkivalta tai sillä
uhkaaminen

Ylisuuret kuljetusmaksut **Ylisuuret tai laittomat rekrytointimaksut**

Kanssakäymisen estäminen muiden ihmisten kanssa

Henkilöllisyystodistuksen poisottaminen

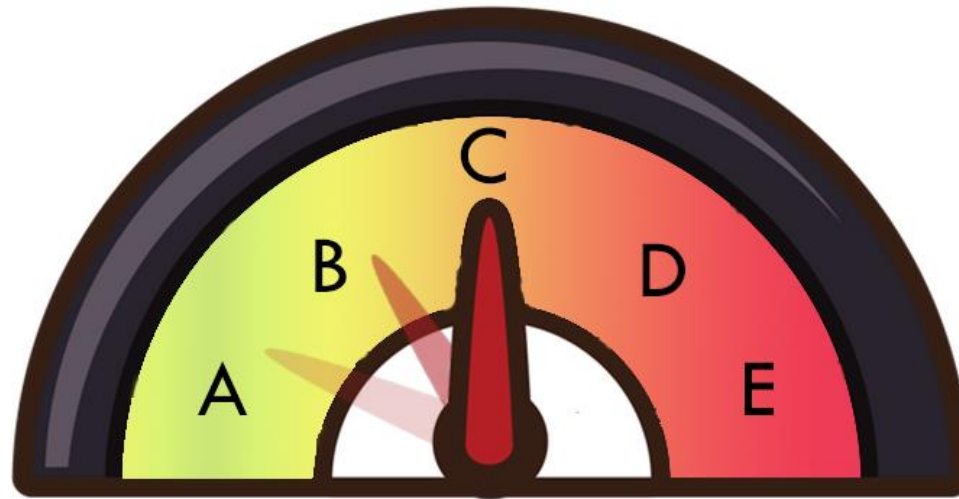
**Työntekijän
liikkumisen
rajoittaminen**

Fyysinen väkivalta tai sillä uhkaaminen

Miten hyväksikäyttö liittyy ihmiskauppaan?

IHMISARVOISTA TYÖTÄ

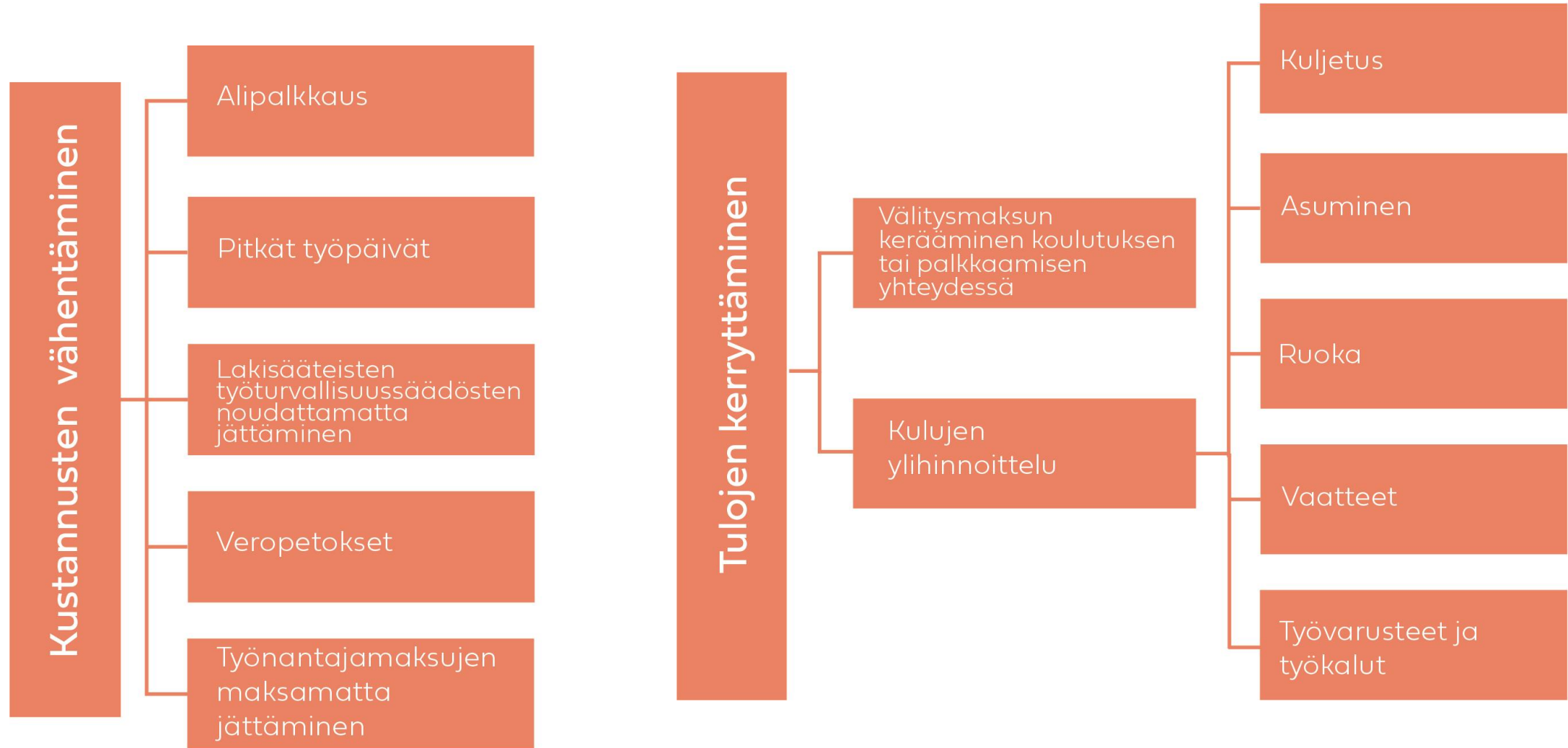
Kansainvälisten standardien,
ILO:n sopimusten ja kansallisen
lainsäädännön mukaiset työolosuhteet.

VAKAVAA
HYVÄKSIKÄYTTÖÄ
JA IHMISKAUPPAA
Ihmisoikeus- ja työoikeusloukkaukset.

Hyväksikäytön liiketoimintamalli – voittoa keinolla millä hyvänsä

Mitkä tekijät kasvattavat työperäisen hyväksikäytön riskiä?

- Pitkät alihankintaketjut
- Tilapäinen työ
- Matala-palkkaiset sekä matalan koulutustason työt
- Työntekijöiden haavoittuvainen asema
- Työtä, jota tehdään iltaisin tai öisin, tai työtä jota tehdään syrjässä
- Toimialat, joissa hyväksikäyttöä on aiemminkin kohdattu

Rakenteellinen ongelma

- Laillisia rakenteita, jotka heikentävät näkyvyyttä työntekijöihin, käytetään hyväksikäytön peittämiseksi → alihankinta, lähetetyt työntekijät, postilaatikkofirmat, kevytyrittäjäyys.
- Työntekijöiden hyväksikäyttö on taloudellisesti tuottoisaa, ja kiinnijäämisen ja rangaistuksen riski on alhainen.
- Valvontaresurssit usein puutteelliset.

Luonnonmarjanpoiminta

(Thaimaalaiset) luonnonmarjanpoimijat ovat erityisen haavoittuvaisessa asemassa:

- Ottavat lainaa maksaakseen matka- & muut kustannukset
 - Velkaantuneisuus aiheuttaa suuren riippuvuuden poimintatyöstä
- Erikoislaatuinen status: poimivat turistiviisumilla, ei aivan työntekijöitä, mutta eivät täysin itsenäisiä yrittäjiäkään
 - Kantavat osan ns. yrittäjäriskistä, mutta ovat käytännössä hyvin riippuvaisia marjayrityksestä
 - Lainsäädännön katvealueella – säädelty erillislailla, marjalain tuoma suoja jää puutteelliseksi
- Poimijat kaukaa kotoa, vieraassa maassa, ei suomen tai englannin taitoa, heikko tietämys oikeuksistaan
 - Riippuvuus koordinaattorista / muusta tahosta
- Monta välikättä ja tahoja – epäselvyydet ja läpinäkyvyyden puute
 - Mitä poimijoille luvataan? Mitä maksuja poimijoilta vaaditaan? Vetääkö joku välistä?
- Poimijoiden epätietoisuus ansioista, maksettavista kuluista yms.

Useat kansalliset työryhmät ja selvitykset yrittäneet parantaa poimijoiden asemaa:

- 2000 –luvun alussa ensimmäiset ulkomaiset poimijat
- 2006 – 2007 SM hanke metsämarjanpoimijoiden tilanteesta ja asemasta: ei tarvetta lainsäädännöllisille muutoksille
- 2013 TEM & UM työryhmä ja 2014 selvitysmies Wallin: ”Erillislaki on kuitenkin aina huono vaihtoehto ja sellaista pitää lähtökohtaisesti välttää”
- 2014: Luonnontuotteiden poiminnan aiesopimusmenettely
- 2021: Marjalaki
- 2023: Ehdotus kausityösuhteisuudesta kariutui
- 2024: Pellervon taloustutkimuksen selvitys ja mahdolliset tulevat askeleet

Ongelmien ratkaisu vaatii rakenteellisia muutoksia:

- **Valtio** – lainsäädännön selkeyttäminen, poimijoiden oikeuksien suojaaminen ja viranomaisten valvonta
- **Yritykset –huolellisuusvelvoitteen toteuttaminen:** toiminnan haitallisten ihmisoikeusvaikutusten tunnistaminen, niiden pysäyttäminen, ehkäiseminen tai lievittäminen ja korjaaminen.
 - **EPP** – työnantaja/marjayritys kattaa ”rekrytoinnin” kulut – vaatii keskustelua marjan arvosta ja rahan jakautumisesta
 - **Kumppanien valinta:** varmistuminen siitä, että koordinaattori tai muu välikäsi ei vaadi poimijoilta maksuja tai johda heitä harhaan
 - **Läpinäkyvyys** rekrytointiketjuun, poimijoiden työolosuhteisiin ja ansioihin
 - **Tulot** – reilu ansio poimijoille käteen – miten määritellä?
 - **Poimijoiden osallistaminen** toiminnan kehittämisessä
- **Suomi ja Ruotsi** – samoja ongelmia, yhteisiä ratkaisuja?

HEUNI

The European Institute for
Crime Prevention and Control,
affiliated with the United Nations

